

Матиос 2005: Матиос, М. Щоденник страченої: психологічна розвідка [Текст] / М.Матиос. – Львів: ЛА „Піраміда”, 2005. – 192 с. – ISBN 966-8522-45 - 1.

Островський 2001: Островский, О.Л. К вопросу о кореференции как одном из способов структурной организации текста [Текст] / О.Островский // Лингвистические исследования к 75-летию В.Г.Гака. – Дубна: Феникс +, 2001. – С.117-128. – Бібліогр.: С. 128.

Падучева 1986: Падучева, Е. В. О референции языковых выражений с непредметным значением [Текст] / Е.В.Падучева // Научно-техническая информация. Информационные системы и процессы. – Сер. 2. – №1. – М.: ВИНТИ, 1986. – С. 23-31. – Бібліогр.: С. 31.

Палек 1978: Палек, Б. Кросс-референция: к вопросу о гипертасисе [Текст] / Б.Палек // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1978. – Вып. 8. Лингвистика текста. – С.243 - 255. – Бібліогр.: С. 255.

Фатеева 1985: Фатеева, О.Д. Переименование в лингвистике текста (на материале текстов английской художественной литературы) [Текст]: автореф. дис. ...филолог.наук: 10.02.04. – Московский педагогический ин-тут. – Москва, 1985. – 16 с.

Фреге 1977: Фреге, Г. Смысл и денотат [Текст] / Г.Фреге // Семиотика и информатика. – М.: ВИНТИ, 1977. – Вып. 8. – С. 181-210. – Бібліогр.: С. 210.

Чехов 1980: Чехов, А. Проблемы описания кореферентных и анафорических отношений в языке [Текст]: автореф. дис. ...филолог.наук: 10.02.21 – Московский ун-тет. – Москва, 1980. – 19 с.

Чорна 1988: Чорна, А.Г. Логическая структура интенциональных контекстов с анафорической номинацией [Текст] / А.Г.Чорна // Референция и проблемы текстообразования: Сборн. науч. трудов – М.: Наука, 1988. – С. 53 - 67. – Бібліогр.: С. 67.

Исследованы средства кореферентности в художественных сочинениях и публицистике Марии Матиос. Использованные автором кореференты и кореферентные ряды разделены на группы по смысловому значению, проанализировано их употребление в языке писателя. Статья продолжает цикл публикаций в направлении дальнейшего изучения особенностей стилистики украинского языка.

Ключевые слова: кореференты, кореферентный ряд, повторное наименование, смысловое значение, идиолект писателя.

The semantic ways of the correfference in the systeme of the belletristic idiolect of Maria Matios was studied. The correfferences and correfference raws used by the author were devided into three groups according to significance and using of the reputed names in the publications and belletristic works of this writer were analyzed. The article continues the cycle of publications with the study of Ukrainian language stylistic.

Keywords: correfferents, correfferente raw, reputed name, semantic, writer's idiolect.

Надійшла до редакції 25 січня 2010 року.

Ольга Присяжнюк

ББК Ш 141.4

УДК 811.161.2'373.72

СТРУКТУРНІ ОЗНАКИ НЕОЛОГІЧНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

У статті вивчається фразеологічна система української мови з погляду нових структурних ознак. У дослідженні представлено лінгвістичний та екстралінгвальний аналіз фразеологічних одиниць, дібраних із монологічного радіомовлення.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, структура, варіант фраземи, постмодерністичні риси, конотація, стилістичні ознаки.

Стаття присвячена дослідженню структурної динаміки фразеологізмів з погляду прагматико-культурологічного оновлення мовних засобів.

Актуальність пропонованої до розгляду проблеми визначається необхідністю вивчення структурної динаміки мови та дослідження мовної картини світу, оскільки саме національна фразеосистема, по-перше, найбільш об'єктивно висвітлює означені наукові напрямки, а по-друге, найкраще відбиває оновлення об'єктивної дійсності (див.: [Серебренников 1988]).

Сьогодні дослідження фразеологічних одиниць (далі ФО) у мовленнєвому потоці та процеси змінності мови є предметом інтересу таких відомих українських науковців, як С.Я.Єрмоленко, В.М.Білоноженко, В.Д.Ужченко, І.О.Голубовська, В.І.Кононенко, Є.А.Карпіловська, О.О.Тараненко, Л.О.Ставицька, О.А.Стишов, Л.І.Шевченко та ін.

© Присяжнюк О.М., 2010

У пропонованій науковій розвідці застосовано синхронне використання прийомів власне лінгвістичного й екстралінгвального аналізів. Зазначимо, що для дослідження площиною об'єктивної дійсності обрано культурологічний напрям постмодернізму (див.: [Телия 1999]). Слід наголосити, що в аналогічному ракурсі вивчення фразеологізмів у науковій літературі ми не зустрічали.

Пропонована стаття присвячена презентації та структурному вивченню новоутворених фразеологічних одиниць, які широко використовуються у різних жанрах засобів масової інформації та все частіше стають притаманними мовленню сучасної людини.

Нині у розмовному мовленні та публіцистиці спостерігається досить часте використання структурно перекручених фразеологічних зворотів, крилатих висловів, кліше тощо. Унаслідок зовнішніх видозмін одиниці мовлення отримують нову семантику. Змістове викривлення фразем, які називатимемо деформованими фраземами (далі ДФ), досягається за рахунок їх навмисного експліцитного спотворення авторами чи мовцями.

Матеріалом дослідження вибрано монологічне радіомовлення розважального жанру. Використання методу суцільної вибірки дало можливість зафіксувати більше 40 деформованих фразем, а саме: *апетит приходить вчасно, а ось їжу знову затримують; баба з возу – вовки ситі / і баба з возу – і вовки ситі; баба з возу – кобила на перекур; баба з возу – фініш ближче; будеш багато жити – скоро постарієш; великому кораблю довше тонути; дарованому коневі кулаками не розмахують; довгі ноги – не розкіш, а засіб пресування; з ким поведешся – з тим і наберешся; з милом рай і в курені; зупиніть Землю – я зйду; костюм навинос; любодорого – дуже дорого; мистецтво в маси, гроші – в каси; міняю програвач на вигравач; народжений повзати впасти не може; не відкладай на завтра те, що можна випити сьогодні; не все те золото, що погано лежить; не йоги горшки обпікають; не май сто карбованців, а май сто друзів з карбованцем; не перепились ще на Русі богатирі, добрі молодці; нічого не дається нам так дешево, як хотілося б; обіцяного не усякий дочекається; поки сім разів відміряєш, інші – відріжуть; прийшов, побачив і... пішов / побілів / поділив; протягну ноги в хороші руки; робочий день скорочує життя на 8 годин; семеро вихідних ждуть; семеро одного знайдуть; сміх без причини – ознака незакінченої вищої освіти; те, що занадто – те Мінздрав попереджує; тихіше їдеши – взагалі не доїдеши; тримай себе в руках, якщо ноги не тримають; у рогах правди немає; у товстому бакшишу червонці водяться; усе нове – це добре одягнуте старе; хто тяжко працює – той тяжко і відпочиває; чим далі в ліс – тим більше партизан; шматок масла вважається нахлібником; щоб ти жив на одну рекламу; яйця від курки не далеко падають; яйця курку дисциплінують.*

На нашу думку, подібні мовні явища стосуються постмодернізму як ультрасучасного культурологічного напрямку, оскільки чітко виявляють його риси, а саме – цинізм, прояви масової культури, надмірний негативізм, утвердження зневіри та зневажливого, нігілістичного ставлення до попередніх ідеалів, зняття усіх залишків колишніх естетичних табу, посилення тенденції до пониження авторського «я» тощо. Зазначимо, що постмодернізм як напрям сучасної літературної епохи чи культурне явище широко описаний у спеціальній літературі (див.: [Гром'як 1997: 565-566; Закович 2001: 521]), проте не описані прояви його у живому людському мовленні, що відбивається у різних жанрах масової культури та популярної літератури – публіцистиці, радіомовленні, телебаченні.

Проаналізуємо групу деформованих фразем за такими структурними ознаками: 1) загальні формальні та композиційні риси ДФ; 2) мовні засоби творення ДФ; 3) варіативність ДФ.

Характерною постмодерністичною рисою є орієнтація тексту художнього твору на масову культуру. Властивість орієнту на масовість у змісті деформованих фразем провідна. Ця стилістична ознака ДФ досягається, з одного боку, тим, що аналізовані фраземи добиралися із радіомовлення розважального жанру, а з іншого боку – простотою побудови (а, отже, й доступністю для сприйняття реципієнта), переданої категоріальним для ФО лапідарним і образним способом вислову.

Деформовані фраземи зберігають стислість і виразність, наявну у першооснов, наприклад: *будеш багато жити – скоро постарієш* (першооснова *будеш багато знати – скоро постарієш*); *великому кораблю довше тонути* (першооснова *великому кораблю велике плавання*); *з ким поведешся – з тим і наберешся* (першооснова *з ким поведешся – від того наберешся*); *з милом рай і в курені* (першооснова *з милим рай і в курені*); *костюм навинос* (першооснова *костюм навиріст*); *семеро одного знайдуть* (першооснова *семеро одного не чекають*) та ін. (першооснови тут і далі тлумачаться за [Білоноженко 1999]). Подібна простота структури, наявна у ДФ, є жорстко встановленою композиційною формою, ознакою саме постмодерністичних літературних творів.

Жорстке дотримання встановленої форми ДФ виявляється в тому, що при їх творенні використовуються найбільше два т. з. класичних фразеологізми, а саме: *баба з возу – кобила на перекур* (*баба з возу – коням легше + піти на перекур*); *дарованому коневі кулаками не розмахують* (*дарованому коневі в зуби не заглядають + розмахувати кулаками після бійки*); *довгі ноги – не розкіш, а засіб пресування* (*довгі ноги + автомобіль – не розкіш, а засіб пресування*); *не все те золото, що погано лежить* (*не все те золото, що блищить + погано лежить*); *протягну ноги в хороші руки* (*протягнути ноги + віддати в хороші руки*); *сміх без причини – ознака незакінченої вищої освіти* (*сміх без причини – ознака дурачини + незакінчена вища освіта*); *тримай себе в руках, якщо ноги не тримають* (*тримати себе в руках + ноги не тримають*); *хто тяжко працює – той тяжко і відпочиває* (*хто працює – той їсть + тяжка праця – легкий відпочинок*); *яйця від курки не далеко падають* (*яйця курки не вчать + яблуко від яблуні не далеко падає*). У названих прикладах яскраво визначена

така риса постмодернізму як деконструктивізм культури минулого, фольклорних традицій, що виявляється у відхиленні та запереченні притаманних їм ознак раціональності, лаконізму.

У постмодерністських творах частим є використання т. з. прийому монтажу, при якому відбувається розчленування художнього явища на складові елементи та подача фрагментів із їх довільним поєднанням. Діє «принцип повторюваності та сумісності» [Гром'як 1997: 565]: *яйця від курки не далеко падають* (яйця курку не вчать «повага до старших за віком» + *яблуко від яблуні не далеко падає* «схожість дітей на батьків за негативними рисами»); *зупиніть Землю – я зійду* (зупиніть *автобус* (чи будь-який інший транспортний засіб) – я зійду); *дарованому коневі кулаками не розмахують* (дарованому коню в зуби не заглядають «цінувати подарунок» + *розмахувати кулаками після бійки* «доводити, говорити, відстоювати і т. ін. що-небудь, коли вже пізно»); *щоб ти жив на одну рекламу!* (щоб ти жив на одну зарплату! «низька зарплата, на яку складно прожити»). Як наслідок, з'являється гіпертрофовано абсурдні зміст і форма – структурна ознака творів постмодернізму. У деформованих фразем вона виявляється у вигляді тарабарської мови. Подібні новоутворені одиниці мають нуліфіковану сему, що є результатом транспонування – звуконаслідувальної, паронімічної субституції елементів, набраних за асоціаціями та за фонетичною подібністю чи римою.

Мовні засоби, які використовуються для творення ДФ, складають п'ять типів: 1) фонетичний, 2) морфологічний, 3) лексичний, 4) синтаксичний, 5) змішаний лексико-морфологічний.

Фонетичний спосіб деформування ФО полягає у заміні одного звука на інший звук, непарний до нього за акустико-артикуляційними характеристиками: з *милом рай і в курені* (першооснова з *милиць рай і в курені*); *не йоги горшки обпікають* (першооснова не *боги горшки обпікають*); *не перевились ще на Русі богатирі, добрі молодці* (першооснова не *перевились ще на Русі богатирі, добрі молодці*); у *рогах правди немає* (першооснова у *ногах правди немає*). У результаті утворюється ДФ зі змістом цинічно-негативної конотації. Так, ФО з *милиць рай і в курені*, що мало сему «кохання», перетворилося в результаті фонетичної зміни на ДФ з *милом рай і в курені*, що має сему «побутові потреби та нужди», знижувальну конотацію і, як наслідок, – семантичний перехід «від високого → до низького». А у фонетичній зміні не *боги горшки обпікають* → не *йоги горшки обпікають* відбувається такий семантичний перехід: сема «можливість досягнення чогось» → знижувально-зневажлива конотація до семи «можливість досягнення чогось».

Стосовно фонетичних засобів творення деформованих фразем слід відзначити явище стилізації. Нами зафіксовано можливість у ДФ фонетичної стилізації, яка полягає в штучній видозміні першооснови за фонетичним принципом. У розглянутих прикладах відбувається фонетична заміна, що призводить до явищ паронімізації, коли у ДФ з'являються подібні за звучанням, проте відмінні за значенням слова: [б] → [й] (*боги* → *йоги*); [н] → [р] (*ногах* → *рогах*); [в] → [п] (*перевились* → *перепились*); [н] → [о] (*милиць* → *милом*).

Морфологічний засіб творення презентує ДФ з ким *поведешся – від того і наберешся* (першооснова з ким *поведешся – від того і наберешся*). У наведеному прикладі маємо зміну форми відмінка: *від того* (родовий відмінок) → з *тим* (орудний відмінок), – що переводить сему «азнати прикrostі від поганой людини» у сему «п'янство».

Лексичний спосіб утворення ДФ полягає у заміні однієї лексеми на іншу. Наприклад, *будеш багато жити – скоро постарієш* (першооснова *будеш багато знати – скоро постарієш*); *зупиніть Землю – я зійду* (першооснова *зупиніть автобус* (чи будь-який інший транспортний засіб) – я зійду); *народжений повзати впасти не може* (першооснова *народжений повзати літати не може*); *не відкладай на завтра те, що можна випити сьогодні* (першооснова *не відкладай на завтра те, що можна зробити сьогодні*); *прийшов, побачив і... пішов / побілів / поділів* (першооснова *прийшов, побачив, переміг*); *усе нове – це добре одягнуте старе* (першооснова *усе нове – це добре забуте старе*); *хто тяжко працює – той тяжко і відпочиває* (першооснова *хто тяжко працює – той легко відпочиває*). Така заміна, подібно вище описаним фонетичному та морфологічному засобам, також неологізує ФО до цинічно-негативної конотації.

Найпродуктивнішим засобом творення ДФ виступає синтаксичний спосіб, представлений трьома типами, а саме:

1) додавання нового закінчення – римованого (ФО *любо-дорого* → ДФ *любо-дорого – дуже дорого*; ФО *мистецтво в маси* → ДФ *мистецтво в маси, гроші – в каси*) та неримованого (ФО *апетит приходить вчасно* → ДФ *апетит приходить вчасно, а ось їжу знову затримують*; ФО *не май сто карбованців, а май сто друзів* → ДФ *не май сто карбованців, а май сто друзів з карбованцем*);

2) заміна закінчення на нове (ФО *обицяного три роки чекають* → ДФ *обицяного не усякий дочекається*; ФО *семеро одного не ждуть* → ДФ *семеро вихідних ждуть*; ФО *тихіше ідеш – далі будеш* → ДФ *тихіше ідеш – взагалі не доїдеш*; ФО *великому кораблю велике плавання* → ДФ *великому кораблю довші тонуть*);

3) поєднання двох класичних фразем в одній деформованій фраземі, зокрема початків двох класичних фразем (ФО *що занадто – те не здорово* + ФО *Мінздрав попереджує – куріння небезпечно для вашого здоров'я* → ДФ *те, що занадто – те Мінздрав попереджує*), початку однієї класичної фраземи та закінчення іншої класичної фраземи (ФО *баба з возу – коням легше* + ФО *і віці цілі, і вовки ситі* → ДФ *баба з возу – вовки ситі / і баба з возу – і вовки ситі*).

Змішаний тип мовних засобів представлений ДФ *мінняю програвач на вигравач*. Це лексико-морфологічний тип творення неологічних фразем, який полягає у заміні лексем *шило* та *мило* (першооснова

мінню шило на мило) відповідно на лексеми *програвач* та *вигравач*, причому останні протиставляються за значенням префіксів: ФО *мінню шило на мило* + (*програвач* – *вигравач*) → ДФ *мінню програвач на вигравач*.

Оскільки ДФ є видозміненими одиницями, то їм, на відміну від первинних фразем, значно властива фразеологічна варіативність, яка виявляє кілька модифікацій: *баба з возу – вовки ситі* / *і баба з возу – і вовки ситі* / *баба з возу – кобила на перекур* / *баба з возу – фініш ближче; прийшов, побачив і... пішов* / *побілів* / *поділив; семеро вихідних ждуть* / *семеро одного знайдуть; яйця від курки не далеко падають* / *яйця курку дисциплінують*.

Варіативність у ДФ виникає або внаслідок змінності лексичного наповнення (*прийшов, побачив, переміг* → *прийшов, побачив... і пішов* / *побілів* / *поділив; семеро одного не ждуть* → *семеро вихідних ждуть* / *семеро одного знайдуть*), або внаслідок змінності синтаксичної організації усталених компонентів (*баба з возу – коням легше + і віці цілі, і вовки ситі* → *баба з возу – вовки ситі* / *і баба з возу – і вовки ситі* та ін.) [Грищенко 1997: 230-231].

Відомо, що значення одиниця мови може існувати в усіх чотирьох вимірах мови – номінативному (денотативному), понятійному (сигніфікативному), конотативному (прагматичному) і формальному – одночасно. Отже, розглянуті у пропонованій розвідці т. з. деформовані лексеми можна назвати повнозначними одиницями мови, адже новоутворена (денотативний аспект) ФО має нове, відмінне від першоснови, значення (понятійний аспект) та форму вираження (формальний аспект), які визначають її нове використання (прагматичний аспект).

Окрім того, аналіз структурних ознак деформованих неологічних фразеологізмів дає можливість зробити такі висновки: по-перше, серед загальних формальних та композиційних рис неологічних фразеологізмів провідними є ознаки стилістичного орієнтуру на масового читача, лапідарний спосіб вислову, простота композиції, що досягається переважно довільним поєднанням найбільше двох т. з. класичних фразеологізмів, абсурдність форми, передана тарабарською мовою; по-друге, мовні засоби творення неологічних фразеологізмів складають п'ять типів – фонетичний, морфологічний, лексичний, синтаксичний (найпродуктивніший), змішаний лексико-морфологічний; по-третє, варіативність неологічних фразеологізмів має високий ступінь і виникає двома способами – внаслідок змінності лексичного наповнення та внаслідок змінності синтаксичної організації усталених компонентів.

Визначений у пропонованій статті тип деформованих фразеологізмів потребує подальшого аналізу, зокрема стосовно семантичних рис та інших стилістичних ознак, що і становитиме об'єкт наших подальших досліджень.

Література

Грищенко 1997: Грищенко, А.П., Мацько, Л.І., Плющ, М.Я., Тоцька, Н.І., Уздиган, І.М. Сучасна українська літературна мова [Текст] / А.П.Грищенко (ред.). – К.: Вища школа, 1997. – 493 с. – ISBN 5-11-004632-8.

Закович 2001: Закович, М.М., Зязюн, І.А., Семашко, О.М. та ін. Українська та зарубіжна культура: Навч. посіб. [Текст] / М.М.Закович (ред.). – 2-ге вид., випр – К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – 550 с. – (Вища освіта XXI століття). – ISBN 966-620-100-3.

Гром'як 1997: Літературознавчий словник-довідник [Текст] / Р.Т.Гром'як, Ю.І.Ковалів та ін. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – 752 с. – ISBN 966-580-003-5.

Серебренников 1988: Серебренников, Б.А., Кубрякова, Е.С., Постовалова, В.И. и др. Роль человеческого фактора в языке: язык и картина мира [Текст] / АН СССР; Ин-т языкознания. / Б.А.Серебренников (ред.). – М., 1988. – 215 с. – Библиогр.: с. 205-213. – ISBN 5-02-010880-4.

Скиба 2005: Скиба, Н.Г. Активні фразеотворчі процеси в українській публіцистичній і художній прозі кінця ХХ – початку ХХІ століть [Текст]: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2005. – 18 с.

Українська мова: Енциклопедія 2000: Українська мова: Енциклопедія [Текст] / За ред. В.М. Русанівського, О.О. Тараненка. – К.: Українська енциклопедія, 2000. – 752 с. – ISBN 966-7492-07-9.

Телия 1999: Телия, В.Н. Фразеология в контексте культуры [Текст] / РАН; Ин-т языкознания. Проблемная группа «Общая фразеология» / В.Н.Телия (отв. ред.). – М.: Языки культуры, 1999. – 336 с. – ISBN 5-88766-061-9.

Білоноженко 1999: Білоноженко, В.М. Фразеологічний словник української мови: В 2-х кн. [Текст] / В.М. Білоноженко (уклад.), Л.С. Паламар (ред. кол.). – 2-е вид. – К.: Наук. думка, 1999. – 528 с. – ISBN 5-12-000635-3.

В статтє изучается фразеологическая система украинского языка со стороны новых структурных признаков. В исследовании предоставлено лингвистический и экстралингвальный анализ фразеологических единиц, выбранных из монологаического радиовещания.

Ключевые слова: фразеологическая единица, структура, вариант фраземы, постмодернистические черты, коннотация, стилистические особенности.

The phraseological system of Ukrainian from the side of new structural features is investigated in this article. The linguistic and extralinguistic analysis of phraseological units chosen from monological broadcasting is represented in this work.

Keywords: phraseological units, structure, phraseological unit variant, postmodern features, connotation, stylistic peculiarities.

Надійшла до редакції 14 грудня 2009 року.

Світлана Стремедловська

ББК 81.432.4–3+81.432.4.–7

УДК 811.112.'373.611/612.2

СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА СКЛАДНИХ ІМЕННИКІВ З МЕТАФОРИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

У статті на матеріалі субстантивних композитів сучасної німецької мови аналізується їх семантична структура та семний склад. Досліджено структуру значення композитів з метафоричним першим, другим та обома конститuentами. Встановлюється механізм метафори та семна динаміка у метафорі. З'ясовано головні чинники, які впливають на процес метафоризації компонента складного іменника.

Ключові слова: ядра сема, периферійна сема, диференційна сема, композит, метафора.

© Стремедловська С.С., 2010

Одночасно з розвитком суспільства, для задоволення його вимог, змінюється та розширюється й мова, що супроводжується появою у ній нових змістів та форм [Русанівський 1988]. Семантична деривація якісно збагачує словниковий склад мови, а метафоричні слова віддзеркалюють не лише фактичну сторону подій у суспільстві, а і його настрої, переживання, духовний розвиток та загалом менталітет окремого народу. Тому й у лінгвістичній свідомості метафора поступово перетворилась із звичайного поетичного засобу на засіб повсякденного життя людини, „фундаментальну ознаку мови” [Степанов 1985: 229], спосіб мислення людини. Дискусійними залишаються проблеми пояснення механізму метафори та семна динаміка у метафорі. У нашій статті ми пропонуємо вивчення цього питання на матеріалі складних іменників сучасної німецької мови.

У сучасному мовознавстві існує багато робіт, які містять аналіз метафоричного значення слова (Н. Арутюнова, В. Гак, С. Мезенін, В. Телія, Ю. Караулов). Метафора була об'єктом дослідження багатьох українських мовознавців, зокрема, В. Вовк, С. Єрмоленко, М. Лабашука, О. Потєбні, А. Тараненка. У сучасному українському мовознавстві домінує погляд на метафору як на художній засіб, цей феномен аналізують насамперед на матеріалі художньої літератури, про що свідчить значна кількість новітніх досліджень, зокрема, дисертаційних (Н. Варич, Т. Єщенко, Т. Кіс, Л. Кравець, Т. Матвєєва, О. Тищенко). В окремих працях з'ясовано роль метафори в науковому тексті (Г. Дядюра, Н. Зелінська, Н. Непийвода, О. Чуєшкова). Метафору розглядають також як спосіб творення мовної картини світу (Н. Лобур, О. Федик).

Об'єктом нашого дослідження постають складні слова з метафоричним компонентом у сучасній німецькій мові. Предметом є семантична структура субстантивних композитів та їх семний склад. Матеріалом для аналізу послужила вибірка композитів з метафоричним компонентом із таких друкованих періодичних видань мови оригіналу, як „Der Spiegel“, „Focus“ та „Deutschland“ за період від 1999 року по 2009 рік.

Метою цієї статті є вивчити структуру значення композитів з метафоричним першим, другим та обома конститuentами та встановити шляхом компонентного аналізу їх семний склад. До основних завдань слід віднести виявлення семантичних множників (сем) складних іменників та з'ясування головних чинників, які впливають на процес метафоризації одного з компонентів. Актуальність цього дослідження характеризується недостатнім рівнем аналізу семантики складних слів, які відзначаються метафоризацією одного з їх складників або цілого комплексу у сучасній німецькій мові.

Питання метафоризації конститuentів складних іменників німецької мови потребує також і опису формування їх лексичного значення. Значення слова в сучасній лінгвістиці трактується, як структура, що складається з кількох ієрархічно пов'язаних між собою субструктур, конститuentами якого є семантика, прагматика та синтактика. У логічному аспекті семантична структура слова складається з денотата, сигніфіката й конотата [Селіванова 2008: 86]. Ми маємо на меті дати характеристику семному складу композита, а тому у нашому дослідженні важливе місце посідають денотат та конотат. Це зумовлено тим фактом, що сема як елементарний компонент значення слова, що слугує його найменшою розрізнявальною рисою, об'єктивно притаманна денотату та конотату [Гак 1971: 78].

Численні класифікації сем демонструють загальні принципи семної структури денотата, де розрізняються ядерні та периферійні семи, гіпосеми, диференційні, опорні семи, контекстуальні або okazionalні семи. Спірним питанням залишається статус відтінків конотата та його сем. Так, В. Шаховський розмежовує логіко-предметні й емотивні семи, або конотеми [Шаховський 1987: 85]. Останні є семами саме конотата.